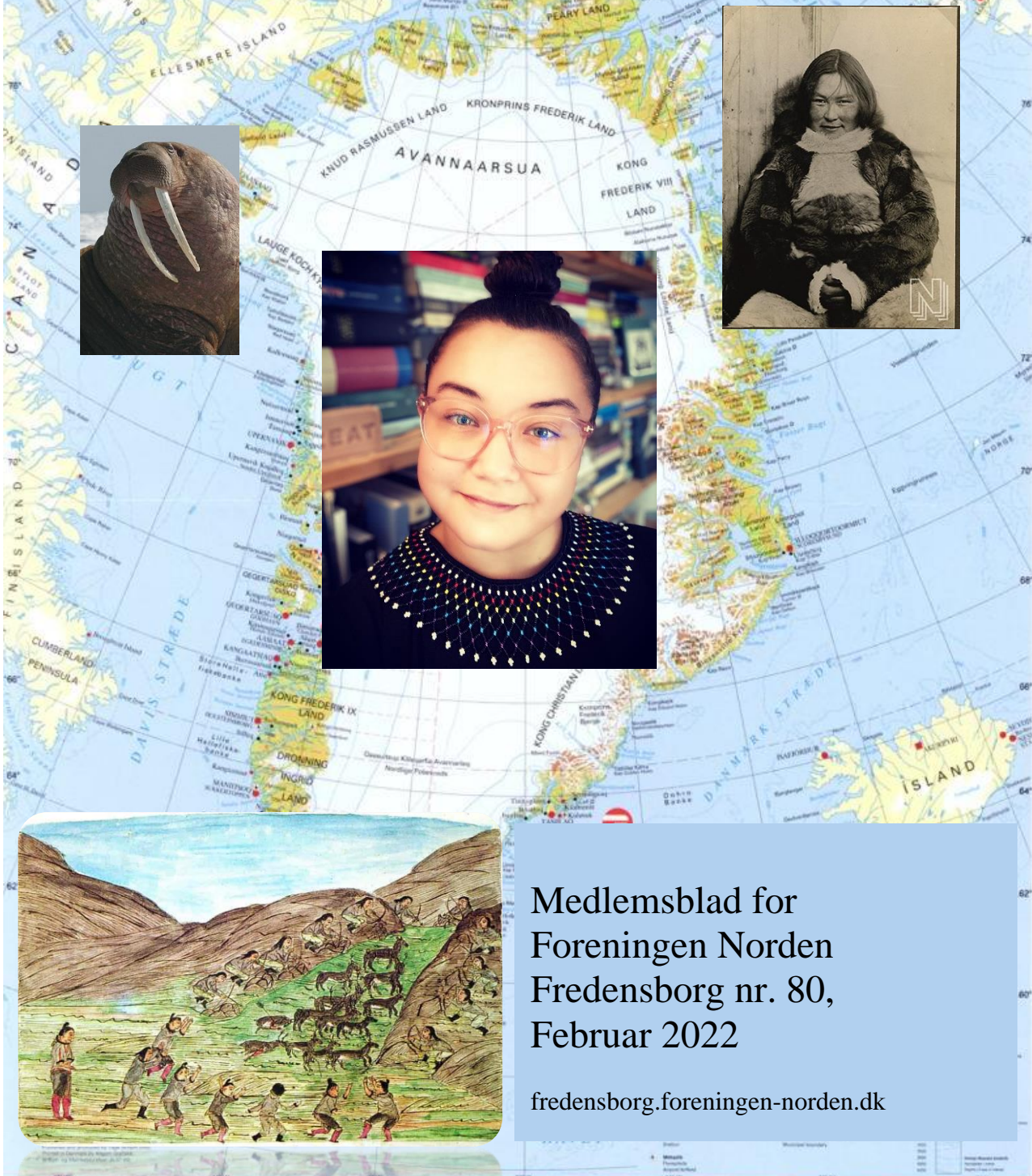

FORENINGEN NORDEN

Medlemsblad for
Foreningen Norden
Fredensborg nr. 80,
Februar 2022

fredensborg.foreningen-norden.dk

Formandens klumme

Der var kommunalvalg den 16. november og lokalafdelingen sendte en opfordring til politikerne om at huske på vigtigheden af det nordiske samarbejde.

Vi håber at vi med vores opfordring kan få politikerne til at inddrage det nordiske venskabsbysamarbejde i deres tanker for fremtiden i din kommune.

I Fredensborg Kommune har vi et fint venskabsbysamarbejde, og vi har et Venskabsbyforum med repræsentanter fra foreninger, skoler og politiske partier.

Venskabsbyforum har gennem en lang årrække været med til at sende skolebørn på skolebesøg, sendt politikere og embedsfolk på inspirations- og studiebesøg, foreninger og enkeltpersoner har besøgt hinanden og opbygget venskaber.

Der er afholdt venskabsbykonferencer, Musikfestivaler og Filmworkshops for unge.

Vi har med vore nordiske venskabsbyer aftalt, at sætte fokus på de unge og Venskabsbyforum har oprettet et legat for unge, der vil besøge en venskabskommune.

Men ud over dette traditionelle samarbejde, er der i dag også et behov for at lære mere af hinanden på økonomisk tunge forvaltningsområder i den kommunale administration. Og her er de andre nordiske landes kommuner et godt udgangspunkt, fordi vi i opbygning og indhold ligner hinanden så meget.

**Udgivet af Foreningen Norden
Fredensborg lokalafdeling**
norden.fredensborg@gmail.com
cvr 32709745

Redaktion: Bestyrelsen
Ansvarshavende redaktør:
Lisa Juhler

Oplag: 125 eksemplarer
Forsidefoto: Collage af Lisa Juhler

Foreningen Nordens bestyrelse:

Lisa Juhler, Axel Møllers vej 4,
3490 Kvistgård ☎ 2251 0829

Jan Hellen, Bygvænget 826
2980 Kokkedal ☎ 4016 5105

Ina Laursen, Baunebjergvej 15 C
3050 Humlebæk ☎ 4919 1274

Bjørn Sandberg, Hvedevænget 48,
2980 Kokkedal ☎ 6130 2980

Kontingent:

Personligt medlemsskab: 295 kr.

Husstandsmedlemsskab: 390 kr.

Pensionist: 195 kr.

Pensionistpar: 240kr.

Skolemedlemskab: 495 kr.

Biblioteksmedlemsskab: 395 kr.

På fotoet her til venstre ses en kopi af Margrethe den Førstes gyldne kjole. Den originale kunne også ses på udstillingen, men opbevares normalt i Uppsala Domkyrka, da den blev røvet som krigsbytte fra Roskilde Domkirke i 1658. Det er den eneste kvindelige hofdragt fra middelalderen, der er bevaret og er derfor et stort klenodie

Den originale dragt studeres

Kommende arrangementer

Torsdag den 24. Februar kl. 19.30 på Fredensborg Bibliotek Kvinden der samlede verden – om Marie Hammer

Forfatteren Eva Tind har skrevet en romanbiografi om zoologen Marie Hammer. Eva Tind kommer og fortæller om den spændende videnskabskvindes verdensomspændende rejser og opdagelser.

Marie Hammer og hendes familie boede i en årrække i Fredensborg.

Foredraget er arrangeret i et samarbejde mellem lokalafdelingen af Foreningen Norden og Fredensborg-Humblebæk Lokalhistoriske Forening.

Der er gratis adgang for medlemmer af foreningerne. For ikke-medlemmer er prisen 20 kr.

Torsdag den 24. Marts kl. 19.00 på Humlebæk Bibliotek Generalforsamling

kl. 20.00 Bent Skov Larsen fortæller om afslutningen af Store Nordiske Krig og opførelsen af Fredensborg Slot, der i år fylder 300 år. Store Nordiske Krig varede fra 1700 til 1721, hvor Rusland stod i spidsen for en koalition, der bekæmpede Sveriges stormagtsdrømme.

Der er gratis adgang for ikke-medlemmer til Bent Skov Larsens foredrag.

Skumringstid

Mandag den 15. November afholdt vi Skumringstid i Norden på Humlebæk Bibliotek i samarbejde med biblioteket.

Efter Bent Skov Larsens oplæsning af årets tekst fra Sally Salminens Katrina, spillede pianisten og musikskolelærer Martin Bjørn Nilsson nogle dejlige små musikstykker.

Cand. Mag i Grønlandske og Arktiske studier, Ivalo Olsvig, fortalte dernæst om Arnarulunnguaq (1896-1933), der deltog i Knud

Rasmussens store 5. Thule-ekspedition. Hun var dygtig til at lave mad og sy og reparere pelstøj. Hendes

mand, der var en dygtig fanger, skulle have deltaget sammen med hende. Men han døde kort før afrejsen. Undervejs blev flere ekspeditionsmedlemmer ramt af sygdom – herunder også Arnarulunnguaq. Men hun gennemførte rejsen og hun var meget vigtig for, at rejsen i det arktiske Canada kunne gennemføres. Hun kunne ikke selv modtage sin fortjenstmedalje i København efter hjemkomsten, da hun var syg og indlagt på kommunehospitalet. Hun kom sig og tog tilbage til Grønland, hvor hun stiftede familie. Men hendes helbred var ikke godt og hun døde kun 37 år gammel. /LJ

Jul i Norden

Tirsdag den 7. December afholdt vi julearrangement for en mindre skare medlemmer. Vi hyggede os med ålandspandekage, kaffe, vin og øl og dejlig musik spillet af Lisa Abildtrup. Der var præmier til næsten alle, da vi spillede banko. Men hun fik en trøstpræmie. /LIJ

Koncert med Phønix

Vi havde en dejlig musikalsk oplevelse med Phønix. De kalder sig selv musikalske arkæologer, for de graver i Danmarks store gamle sangskat – salmer og folkeviser fra de sidste fire-fem hundrede år.

Vi fik nogle prøver på deres guldfund bl.a. om den døde ridder, der er ved at blive ravneføde og den fortrukne mand, der falder i søvn ved siden af en so, og som konsekvens får et strygehjern i hovedet af sin kone.

Phønix har rejst og optrådt mange steder i verden bl.a. i Kina. Her spillede de sammen med den dygtige klassiske guzheng-musiker SangKa. En guzheng er et harpelignende strengeinstrument og slet ikke noget man ville forvente i en folkemusikgruppe. Men de spillede så godt sammen, at de inviterede hende med på deres turne i Kina. – og senere også til koncerter i Danmark. Vi fik nogle fine prøver på musik inspireret af kinesisk musik.

Foto herover: Jesper Falch på percussion. Han har trommer fra flere verdensdele.

Phønix spillede og sang en gammel salme med rod i folkemusikken. Vi fik deres egen nye udgave i folkevisetraditionen. I 2019 udgav de en CD med disse gamle salmer „Hvad intet øre høre end“

Tekst og fotos/LIJ

Foto th: Anja Præst Mikkelsen spiller klarinet og basklarinet

Foto herover:

*Karen Mose Nørgård synger og spiller keyboard
Jesper Vinther på harmonika*

Sally Salminen og Katrina

I Skumringstimen i år var det en tekst af Sally Salminen, der blev læst op op. Det var de to første kapitler af Katrina. For et par år siden læste vi den i læsekredsen, så den er i rimelig frisk erindring.

De to første kapitler er helt fantastiske. Vi følger den glade naive Katrine på vej til sit nye hjem. Hun er blevet gift med en ung sømand og han har lovet hende et dejligt hjem, frodige marker og dejlige æbler. Men som hun går mod hjemmet daler de glade forventninger og alt håb knuses, da hun når frem. Det er barske løjer og det stopper ikke her med elendigheder og løgne.

Sally Salminen (1906-76), der selv er vokset op på Ålandsøerne, fik stor succes med Katrina (1936), selvom hendes hjemby Vargata på Vårdö ikke var begejstret for hendes sociale kritik.

Sally skrev Katrina mens hun arbejdede som husassistent i New York. Efter successen med romanen giftede hun sig i 1940 med den danske kunstmaler Johannes Dührkop og flyttede til Danmark.

Her boede hun under krigen i årene 1941-44 i Fredensborg. Disse år har hun skildret i bogen „I Danmark. Erindringer fra mine første år i Danmark.“

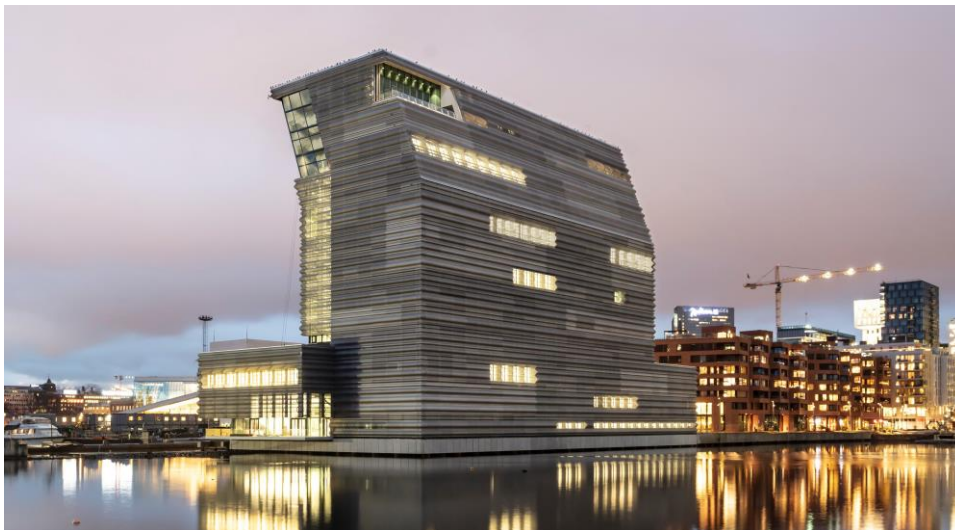
Læs mere i foreningens blad nr. 67 fra 2019, hvor vi har skrevet om bogen og tilknytningen til Fredensborg.

I 1943 kom en svensk filmatisering af Katrina af instruktøren Gustaf Edgren og med Märta Ekström som Katrina.

Nyt Munch Museum

Den 22. Oktober blev dørene slået op for det nye Munch Museum ved havnekajen i Oslo. Det er en markant og moderne bygning, som naturligvis har delt vandene.

Det nye museum ligger ved havnekanten. Her er der de seneste år bygget mange nye store bygninger præcis som vi ser det i Københavns havn, der er bebygget til ukendelighed med store hoteller, virksomhedsdomiciler og lejligheder.

Det 2 milliarder dyre byggeri skulle oprindeligt have været med glasfacader, men er ændret til aluminium. Det har gjort det mindre lyst og skinnende. Andre siger at det ikke gør den store forskel, det er under alle omstændigheder et mislykket byggeri. Bygningen er tegnet af det spanske arkitektfirma Abalos & Herrero. I december fik bygningen den tvivlsomme ære at få Grøss-medaljen som den grimme i 2021 efter en netafstemning. Der er megen debat og voldsom kritik af nutidens mange glas- og betonbyggerier i Norge. Man kommer til at tænke på al virakken omkring Operahuset og Blox i København.

Nu skal publikum så opleve Edvard Munchs værker i de nye omgivelser og det vil vise sig, om bygningen fungerer som udstillingssted. Ved åbningen er der flere temaudstillinger. Den britiske kunstner Tracey Emin er meget inspireret af Munch, og hun udstiller Munch-inspirerede billeder under titlen Sjælens ensomhed. Der er en tema-udstilling af Munch-værker som Skriget og Madonna under titlen Uendelig og en udstilling over 2 etager med Munchs største maleri, Solen, der blev skabt til Oslo Universitets aula. Museet er også forsynet med en stor butik med skandinavisk design, en restaurant med flot udsigt og en afdeling for børn, Desuden afholdes koncerter, litterære samtaler og andre arrangementer. /LIJ

Karl Ove Knausgaard og Munch

I 2017 blev forfatteren Ole Knausgård bedt om at gæste-kuratere en udstilling af Munchs værker, på det gamle Munch Museum i Oslo.

Den norske instruktør Joachim Trier, har lavet en dokumentarfilm, The Other Munch, hvor forfatteren og instruktøren besøger steder, der har haft stor betydning for Munchs liv, for at søge indsigt i hans fantasi og visioner.

Louisiana Channel har optaget en samtale mellem museumsdirektør Christian Lund og Karl Ove Knausgård. Her fortæller han om sit valg af Munch-billeder til udstillingen. Karl Ove Knausgård Interview: The Other Side of Edvard Munch. channel.louisiana.dk

Margrethe I og Kalmarunionen

I denne tid er Margrethe den Første en meget omsværmet dame. Der er kommet en stor romanbiografi om hende af Anne Lise Marstrand-Jørgensen, en spillefilm af Charlotte Sieling og nu også en udstilling på Christiansborg.

I Anne Lise Marstrands roman følger vi Margrethe fra 10 års alderen, da hendes bror, Christoffer dør, og til hendes livsværk er nået – indgåelse af Kalmarunionen og kroningen af hendes adoptiv søn Erik til konge over Danmark, Norge og Sverige. Forfatteren skildrer på glimrende vis den unge Margrethes liv og hendes voksende ambitioner. Margrethe er ikke tronfølger efter Christoffers død, men en arving kan give gode muligheder. Hun er borgiftet til Håkon af Norge og efter Christoffers død sendes hun til Norge til oplæring og for at styrke sin position. Hun bor på Akershus og tilbringer nogle dejlige somre på Karmøy ved Haugsund. De første år har hun både sin far, Valdemar, og Podebusk som støtter og gode rådgivere. Efter Valdemars død bliver især den loyale Podebusk meget vigtig for Margrethe

Som 15årig er Margrethe voksen nok til at indgå i et fuldbyrdet ægteskab og til at skænke riget en arving. Alt tegner godt, da Oluf kommer til verden. Margrethe og Håkon arbejder støt videre på at samle rigerne. Desværre dør Oluf i 1387 og Margrethe adopterer sin søsters barnebarn. Han får navnet Erik, Erik af Pommern (1382-1459).

Vi følger nu Margrethes fortsatte politiske arbejde og hendes bestræbelser på at gøre Erik til en populær og dygtig tronfølger. Margrethe er god til sit politiske og diplomatiske håndværk og i 1397, da Erik er 15 år gammel, går hendes drøm i opfyldelse. Kalmarunionen bliver til virkelighed.

Her slutter bogen, men en fortsættelse følger i **filmen Margrethe den Første**. Filmen foregår over 9 dage i 1402, da Margrethe og Erik forhandler med det engelske kongehus om indgåelse af ægteskab mellem Erik og den engelske prinsesse Filippa. Midt i de vanskelige forhandlinger kommer et rygte Margrethe for øre: En mand er dukket op, der hævder at være Oluf – Margrethes døde søn. Han hævder, at være holdt fanget siden 1387.

Det er en sprængfarlig situation, for der er altid grupper, der gerne vil sætte lus i skindpelsen og bryde du af Unionen. Margrethe udsætter forhandlingerne og tilkalder den falske Oluf. I filmen ser vi hende nu først overbevist om, at han er en svindler, senere bliver hun i tvivl. Men politikerer vinder over moderen, rigets sikkerhed og Unionens overlevelse kræver at den falske Oluf straffes og dræbes på grusom vis. Det er barsk middelalder.

Derefter er der ro på igen, og Margrethe og Erik kan genoptage forhandlingerne, der resulterer i ægteskab mellem Erik og Filippa.

Historien med den falske Oluf er en historisk kendsgerning. Diplomatarium Danicum har udgivet en række af de kilder, man har til begivenheden. Her kan man læse om udleveringen af den falske Oluf og om hans grusomme endeligt.

Udstilling på Christiansborg

Christiansborg Slot dannede i november og december ramme om en udstilling om Margrethe 1, for i den gamle middelalderborg blev Margrethe og Håkon gift i 1363. På udstillingen kunne man bl.a. se Margrethes originale gyldne kjole samt dragter og rekvisitter fra filmen.

Lokalforeningens læsekreds arrangerede en udflugt til udstillingen den 16. December. Her var vi med på en omvisning i repræsentationslokalerne og udstillingen. Se fotos på s.2. /LJJ

Den sidste koloni

I august-september kunne man høre historikeren Kalle Kühlmann fortælle om Grønland og om Danmark som kolonimagt helt op til vor tid. Kalle har en podcast-serie, De Røde Fjer, hvor han sætter fokus på de mere ukendte eller mindre pæne sider af Danmarkshistorien. I et afsnit i september fortalte han den sørgelige historie om den begavede grønlander Peter Gundel.

Peter Gundel var ivrig fotograf og tog dette med selvudløser. Her er han i sit hus i Illuimut og som han foretrak at blive set og husket. Som herre i eget hus, læsende, dannet og samfundsengageret. Kilde: Britta Søndergaard, Kristeligt Dagblad, juni 2021. Foto er fra Jørgen Hvams fotoalbum.

Peter Gundel (1895-1931) var en begavet dreng, der meget gerne ville uddanne sig. Men mulighederne for grønlandske børn var umådeligt begrænset. Man anså det ikke for passende for grønlandere at uddanne sig, de skulle være fangere. Men man kunne godt bruge Peters sprogkundskaber. Han var en af de få, der mestrede det danske sprog, så han blev ofte brugt som tolk og oversætter.

På et tidspunkt fik han mulighed for at komme på seminariet og uddanne sig til lærer. Men et tyveri – han sultede altid – stoppede hans mulighed for uddannelse. Peter skrev mange læserbreve om de grønlandske forhold, om urimeligheder, dårlige priser på fangsten, uhyrligt lave lønninger, sult og dårlige boligforhold. Det gjorde ham ikke populær blandt myndighederne.

I 1919 lærte han den danske læge Jørgen Hvam at kende. De blev venner og udvekslede breve gennem mange år efter at Jørgen Hvam var rejst tilbage til Danmark. /LIJ

Man kan læse mere om Peter Gundel i

Peter Gundel – en grønlandsk skæbne. Jeg danser af glæde : dagbogsbreve 1923-30. 2021

Stemmer fra Grønland: den danske koloni i 20'erne. Af Karen Thisted. 2021.

Peter Gundel gjorde mange forsøg på at råbe myndighederne op omkring dårlig og uretfærdig behandling af grønlandere. I marts 1930 havde han planer om at henvende sig til statsminister Thorvald Stauning, som han vidste ville komme til Grønland i løbet af sommeren.

Citat fra brev til Jørgen Hvam

”Det er altsaa i alvor jeg har planlagt til at foretræde hos Stauning. Kun til ham har jeg mod – altsaa ikke til andre regerende mænd, der har været her. Jeg føler at have kendt hans maade der ikke hykler eller ranker sig over de lave som ”kryber” for overmagten. Han maa kende mit primitive lidenskab, der aldrig har forladt mig.”

Peter Gundel var dog meget plaget af gigt og tuberkulose og kom ikke til at møde Stauning. Han døde i foråret 1931.

Det er nok også tvivlsomt, om et møde med Stauning havde ændret noget. De danske myndigheder og regeringen var mindre optaget af interne grønlandske forhold end af at bevare Grønland som en del af det danske rige og at holde andre lande uden for indflydelse.